

קמו הלכות שמירת גוף ונפש ובל תשחית

מז כמה דברים אמורים כשעושה דרך השחתה קטב וקלקול אבל על מנת לתקן מותר לקלקל אם אי אפשר לתקן אלא על ידי קלקול זה קטב כגון אילן מאכל שמכחיש את הקרקע ומייק לאילנות אחרים קטב הטובים ממנו קטב וכן אם צריך למקומן קטב לבנות שם קטב או שמאפיל על החלון קטב מותר לקצצו וכן אם דמיו יקרים קטב לבנות יותר מלמאכלם קטב וכן כל כיוצא באלו בקלקולי שאר דברים קטב.

ואין צריך לומר אם מקלקלו על מנת לתקן גופו כגון ששורף כסא ושולחן להתחמם בהם קטב אם אין לו עצים אחרים קטב או שורף בגד לבסת דם באפר כדי שיוכל לשחמו ולאלכו אם אין לו עפר אחר כגון שהולך בספינה קטב וכן כל כיוצא בו:

מז כל אילן סרק מותר לקצצו קטב אפילו אינו צריך לו קטב כלל קטב וכן אילן מאכל שהוקן ואינו עושה אלא דבר מועט שאינו ראוי למרוח בו מותר לקצצו קטב וכן כל כיוצא בהם בקלקולי שאר דברים.

ואילן זית שהוא עושה רובע הקב זיתים קטב ודקל העושה קב תמרים קטב אסור לקצצם וגם יש סכנה בקציצת אילן מאכל קטב אלא על דרך שנתבאר למעלה קטב:

הלכות שאלה ושכירות וחסומה

דיני שאלה ושכירות וחסומה וכו' ל' סעיפים:

א השואל או השוכר בהמה או מטלטלין אינו רשאי לא להשאילם ולא להשכירם לאחר ב שלא מדעת בעלים אפילו ספרים ד שיש מצוה בשאלתם אן אומרים מן הסתם נוח

קסח ברייתא ב"ק צא, שם (רק עין אשר תרע זה אילן מאכל) לפירוש הרמב"ם שם (בגבואר בכסף משנה ולח"מ שם).

קסט תשנה פ"ד דשביעית מ"א. ב"ק שם. רמב"ם שם. קע רב ב"ק שם. רמב"ם שם.

קעא רבי חנינא ב"ק שם (לא שכיב שבת כל אלא דקין תאינא בלא וימנא). צוואת ר"י החסיד (מרגליות) אות מה.

קעב ספ"רי. וראה א"ק ח"ו ע' הרידה.

א מפניכם א"פ – שאלה ושכירות כלים (דיני שומר הגם ושומר שבר, דאת לעיל הל' מציאה ופקדון). יבא – שכירות אדם. כביל – חסומה.

ב ב"מ כס, ב (שאלה ושכירות, כל מילי). רמב"ם הל' שכירות פ"א הל' (שאלה ושכירות). שם פ"ה הל' (במשלשלין). מור וש"ע ס' שו ס"ד (שכירות, בהמה ומשלשלין). ס' שנב (שאלה). רמ"א שם ומ"ע ס"ק א (משלשלין). ולענין מפקד, ראה לעיל הל' מציאה ופקדון פ"ל ולענין משכון, ראה לעיל הל' הלוואה סכ"ב.

ג ראה גמרא שם לו, סו"ע"א.

ד גמרא שם כג, ב (פ"ח). רמב"ם שם פ"א הל' מור וש"ע ס' שנב.

ה גמרא שם. מור וש"ע שם. וראה לעיל הל' ח"ת פ"ד סוף ה"ג (בשאר ספרים) וש"פ.

קנב רמב"ם שם. חונק שם. וראה שו"ת צמח צדק ס' ב אות ד.

קנג ראה פתחי תשובה הל' ניקוק פ"א מ"ק י.

קנד ב"ק צב, רע"א. רמב"ם שם. מ"ז י"ד ס' קנז מ"ק ו. קנה גמרא שם. מ"ז שם.

קנו דא"ש שם פ"ח ס' פו בסמוך. מ"ז שם.

קנז מ"ז שם.

קנח שו"ת הוה יאור ס' קנה.

קנט ברייתא וגמרא שם (צא, סו"ע"א). רמב"ם שם. קס רש"י שם מו"ב ד"ה ואם (לבנות יותר משנה פירות).

שם רע"א ד"ה וכול (לקרוח יותר מפירות).

קסא ראה לק"ש ח"ח ע' 466.

קסב שבת קמ"ט, א (הקו דם ונצטק) ורש"י שם ד"ה צלחו (ביום הקוה). וראה שבועים תמרים ס' נב"ג אות יב. אמרי יעקב באורים ד"ה ששורף.

קסג רש"י שם. וראה גם לעיל א"ח ס' תקא ס"ד. **קסד** חזולין פ"ח, ב. וראה רמ"א י"ד ס' כח סכ"א (דהיינו אם דבנא אינו שוה יותר מן הענף ששחטם, כדלעיל בענינם לפ"ה).

קסה ברייתא ב"ק צא, סו"ע"ב. רמב"ם שם ה"ט.

קסו רמב"ם שם. וראה לקוטי דיבורים ח"א (בלת"ק) ע' 112 ולק"ש ח"ח ע' 135 (לענין הלישת עלה שלא

לצורך). **קסז** ראה אמרי יעקב באורים ד"ה אילן.

קמח הלכות שאלה ושכירות וחסימה

לבעלים שתיעשה מצוה כממונם כי שמא אין רצונם שיהא פקדונם ביד אחר¹ שאינו נאמן בעניניהם כוחו אפילו הוא קל שבקלים והשני אריר שבאריריים² ואסור להעביר על רצון הבעלים. ואם דרכם להאמין תמיד להשני³ דבר [ח]שן[ב]⁴ כזה מותר. ובלבד שלא ימעט בשמירתו כגון אם הוא שאול בידו רשאי להשאילו לו ולא להשכירו⁵ שהשואל חייב באונסין והשוכר פטור⁶ ואם הוא מושכר בידו רשאי להשאילו ולהשכירו אבל לא להפקדו שישמרנו בחנם⁷ שהשוכר חנם פטור מנגבה ואברה אם לא פשע בשמירתו והשוכר חייב⁸;

ב וכל זה כבהמה וממלמלין אבל השוכר בית מחכירו רשאי להשכירו לאחר ובלבד שלא יהיו בני ביתו מרובים מבני ביתו של השוכר⁹ וכן השואל רשאי להשאילו ואפילו להשכיר לזמן משך ימי שאילתו¹⁰ לפי שהקרקע בחזקת ורשות בעליה עומדת¹¹ ואי אפשר להבריחה¹² ולא שייך בה נאמנות כלל;

ג וכן כבהמה וממלמלין אם הבעלים עצמן נשכרים עמהם במלאכתם רשאי להשכירם לאחר שלא מדעתם מן הדין אלא שיש להם עליו תרעומת כגון השוכר המור או ספינה להולך סחורה למקום פלוני ומכרה באמצע הדרך רשאי להשכירו שם לאחר¹³ הרוצה להולך מישו כזה¹⁴ למקום פלוני אם הבעלים הולכים עמהם¹⁵ אלא שיש להם עליו תרעומת¹⁶ משום שינוי דעת¹⁷ שגרם להם לסבול דעת איש אחר שלא הורגלו בו עדיין¹⁸. ואם אין הבעלים הולכים עמהם אינו רשאי להשכירו לאחר שלא מדעתם עד שילך הוא בעצמו עמהם למקום פלוני שאו מותר¹⁹ אף על פי שהאחר מוליך סחורה אחרת רק ששורה במשקלה²⁰ (ובנפח²¹) לראשונה והוא הדין אם אחד מבני ביתו הולך עמה²² כמו שנתבאר בהלכות מציאה ופקדון²³ שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו של הנפקד הוא

(שאריו ששאל מנגנו הפרה חזר והשכירו לו). אמרי עקב ביאורים ד"ה ואפילו.
יט פיישה ס' ישנו ס"ק א. מ"ז שם ס"א. וראה גם לעיל הל' גולה ס"א.
כ שילת הרשב"א שם. רמ"א ס' שמב.
כא ברייתא בגמרא שם (טז), ב (בכפיה). כפודיש ר"ח בתום שם ד"ה דפיקיה. ר"ף שם (מג, סע"א).
רמב"ם הל' שכירות פ"ה ה"ד. תהנות מייגענות שם אות ט בשם רבנו שמשון (אף בכום). מור וש"ע ס' ש"א ס"ז.
כב ראה מור ס' שח בשם רמ"ה. לעיל ס"ב (גבי בני הבית).
כג רמב"ם שם ה"ה (בכפיה). שו"ת הרשב"א ח"א ס' אקמה (במלמלין שרדכן של בעלים להשתכר ולהשאיל עמהם).
כד ברייתא שם. רמב"ם שם ה"ה. מור וש"ע ס' ש"א שם.
כה ר"ה ור"ף שם.
כו רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
כז [ח]ת"ח הובא במור סי' שו"ח ש"ך שם ס"ק ג.
כח רמ"ה שם. וראה חקרי הלכות ד' כמ, א.
כט ראה משנה שם פ, א (שתנפח קשה למשאול). מור וש"ע שם ס"ד.
ל ש"ך שם ס"ק ג.
לא סעף ל, וש"ך.

1 נגדרא שם. וראה לעיל הל' מציאה ופקדון סכ"ו, וק"א שם ס"ק ה.
2 ב"מ לו, א (לענין שנטר שמכר לשומר). רש"י נגדרא שם כמ, א ד"ה כאן. רמב"ם שם (לענין שואל ושוכר). וראה לקמן ס"ד. ולענין אשתו ובני ביתו, ראה לעיל הל' מציאה ופקדון ס"ל.
3 ח"ב מ"ו לו, ב. רמב"ם שם. מור וש"ע ס' רצא סכ"ו.
4 תהר"ק שורש ו ענף ד. ב"י ס' שגב. וראה גם לעיל הל' מציאה ופקדון ס"ל.
5 נגדרא שם ע"א (במקבאר דהנהו גונאי). רתב"ח הל' שכירות פ"א ה"ה. מור וש"ע ס' רצא סכ"ז. שו"ת מנה"י נו"יל ס' לא. משנה למלך שם. וראה גם לעיל שם.
6 מנו"ע שם ס"ק מו. וזכ"ה לעיל שם. וראה אמרי עקב ביאורים ד"ה דבר.
7 רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
8 יג משנה ב"מ צג, א. רמב"ם שם ה"ב.
9 רמב"ם שם ה"ה. מור וש"ע שם.
10 משנה שם. רמב"ם שם ה"ב.
11 רתב"ח פ"ה מהל' שכירות ה"ה. מור וש"ע ס' שנו ס"א.
12 שו"ת הרשב"א ח"א אקמה. מודרכו ב"מ רמז שנו. רמ"א ס' שגב.
13 שו"ת הרשב"א ח"א א"ף גג. וראה נגדרא שם לה, ב

קמט הלכות שאלה ושכירות וחסימה

מפקיד שיהיו נאמנים על הפקדון כמוהו ונמצא שעדיין פקדונם הוא ברשותו של זה הנאמן אצלם ולא מסרו ביד אחר ואין להם עליו אפילו תרעומת כלל:

ד' ולכן השואל ספר מחבירו רשאי להניח לאחר לקרות בו ברשותו ואינו חושש שמה אין רצונם של הבעלים שיחיה פקדונם ביד אחר¹⁷ כיון שעדיין הוא בביתו וברשותו¹⁸ וגם אין לחוש כלל שמה המשאל אינו רוצה להשאל ולעשות חסד אלא לזה ולא לזה¹⁹ שכיון שאנו רואים שעשה חסד בממונו והשאל ספרו ללמוד לזה מן הסתם אינו מקפיד בחסד זה שעשה גם על אחר שילמוד כל ימי משך שאלתו שהשאל לראשון.

ובלבד שילמוד יחיד ולא עם אחר²⁰ אפילו עם השואל כי לא השאל אלא לאחד ולא לשנים ואין לנו לעשות חסד בממונו שלא מדעתו אפילו כל שהוא יותר ממה שראינו בעינינו שכבר עשה מדעתו:

ה' במה דברים אמורים כשהשואל נותן רשות לזה ללמוד בו כי כל משך ימי שאלתו הספר קנוי לו²¹ ללמוד בו ורשאי ליתן זכותו לאחר. אבל אסור ליתן לבית חברו לקרות שם מספרו²² אפילו באקראי²³ שלא מדעתו בין שהוא שלו בין שהוא שאל בידו²⁴ ואין צורך לומר להשתמש בשאר חפציו²⁵ אלא אם כן ידוע לו בבירור שלא יקפיד עליו בעל החפץ²⁶ או שהוא דבר שאין דרך כל בני אדם להקפיד עליו כלל מפני שאין חשש הפסד וקלקול כלל בתשמיש זה²⁷ אבל דבר שמקצת בני אדם מקפידים עליו מפני חשש קלקול אף על פי שרובן אין מקפידין מפני שהוא חשש רחוק אין הולכין בזה אחר הרוב לומר שמה הסתם לא יקפיד בעל החפץ זה ואפילו אם כרו לו שלא יקלקל כלל אסור כי בעל החפץ הרישע על כל פנים שבא יקלקל ואם היה יודע שזה משתמש בחפצו אפשר שהיה מקפיד ונמצא זה שואל שלא מדעת הבעלים והוא גולן²⁸ אף שאינו מקלקל כלל כמו שנתבאר כל זה בהלכות מציאה ופקדון²⁹:

ו' ומכל מקום אם אירע לאדם איזה הפסד פתאום רשאי ליטול חפצו של חברו שלא מדעתו להציל בהם שלו ולשלם לחבירו מה שיקלקל ויפסיד חפצו³⁰ ואפילו אם יפסידם לגמרי כגון שנשברה לו הבית דבש ויש לחבירו הבית מלאה יין רשאי לשפוך יינו של חברו לארץ להציל בחביתו הרבש³¹ שרמיו יקרים מן היין³² ולשלם לחבירו דמו יינו.

לב כרלעיל ס"א.

לג כסף חטונה התי שכירות פ"א ה"ה.

לד ודעבא בתשובה ס"א ס"י אקמה. הובא בב"י ס"י שחב.

לה בריתא כ"ט ס"ט ע"ב ולענין מציאה ופקדון. ראה לעיל ה"ל מציאה ופקדון סכ"ה.

לו ראה ב"מ ל"ה, סו"מ"ג (דשאלה קני לגמרי). סמ"ע ס"י שגמ ס"ק ו. וכרלעיל ה"ל מציאה ופקדון סכ"ו (שאפילו בפקדון יש אזהרים שאנו יכול לחזור בו).

לז נבוקי יוסף הלכות קמנות (נציית יב, א ד"ה מ"ה), כ"ט הרשב"א. סמ"ע ס"י ע"ב ס"ק ו. לתוכן סעיף זה ראה גם לעיל ה"ל מציאה סכ"ה. או"ח ס"ד ה' ס"ג.

לח ס"א או"ח ס"י ד' ס"ק י. וז"ל לעיל שם שם. ולענין נציית ותפילין ראה לעיל או"ח שם ס"י וס"ב.

לט ראה אגורי יעקב ביאורים ד"ה בין. שם דברי רשות.

מא סמ"ע ס"י רצ"ב ס"ק ט"ז. ראה פתחי חושן ה"ל גנבה פ"ו ס"ק ד'. אמרי יעקב ביאורים ד"ה א"כ.

מב שיטת מקובצת ב"מ כ"ט ב סו"מ"ה ס"ד"א, בשם הרשב"א. וז"ל לעיל ה"ל מציאה סכ"ה.

מג ב"ב פ"ח, ע"א. ב"ח ח"א, ע"א (דריי גול). רש"י שם ד"ה וראה לא הסתה (ולא כ"חש בכלאכה). שיטת מקובצת שם ד"ה וכתב הרשב"א, כ"ט הרשב"א (שאנו נתחסר). מור וש"ע ס"י רצ"ב ס"א.

מד סכ"ד"ח.

מה תרומת הדשן ס"י שגמ. רמ"א ס"י שח סוף סעיף ו'. ולענין להציל עצמו מחלי או מאנס כנגזני חברו, ראה לעיל ה"ל גזילה ס"ב.

מו רבי ישענאאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה כמשתה ב"ק קיד, ע"א (גבי תיול דבריהם על סוכת חברו, והוא הדין בין דבש).

מז רש"י שם כ, א ד"ה והציל.

קנ הלכות שאלה ושכירות וחסימה

ואם חבירו כאן חייב חבירו לעשות כן כשזה מבקש ממנו¹⁰⁰ וזהו תנאי מתנאים שהתנה יהושע עם ישראל כשהנחיל להם את הארץ¹⁰¹.

ויש (א) חולקין בה¹.

וירא שמים וחמיר לעצמו¹⁰² בדבר שאין בו הפסד¹⁰³ (ומכל מקום אם אירע לו הפסד פתאום לא יציל שלו בקלקול חפציו של חבירו שלא מדעתו אף על פי שמשלם לו אם בעל נפש הוא לחוש לסברא האחרונה¹⁰⁴ אלא אם כן ידוע לו שלא יקפיד עליו חבירו):

ז וכל זה בחפצים שאין עומדין לשכר אבל חפץ העומד לשכר שדרכו של בעליו להשכירו תמיד לכל ואינו נשכר בעצמו עמו מותר ליטול מבתו שלא מדעתו וליתן השכר¹⁰⁵ ומכל מקום אם בני ביתו מוחזין בו באמרום שהבעל הבית צריך בעצמו להחפץ להשתמש בו עכשיו אסור¹⁰⁶:

ח מי שבקש מחבירו שישכיר לו חדרו להכניס בו פירותיו ולא רצה להשכיר לו והמעהו עד שהכניסם לחדרו שהבטיח לו איזה דבר וחזר בו כיון שעשה עמו שלא כהוגן להמעותו רשאי הוא לעשות עמו גם כן שלא כהוגן ליקח מהפירות לשכור פועלים בדמיהם להשליכם¹⁰⁷ ואפילו הוא הדרר העומד לשכר שמשכירו לכל¹⁰⁸. ומכל מקום אחר שהשליכם לשוק¹⁰⁹ צריך להודיע לבעל הפירות¹¹⁰ שיבא ויאסוף פירותיו מן השוק ומדת הסדרות להודיע לבית דין¹¹¹ קודם שישליכם לשוק¹¹² והבית דין ישכרו ממקצת דמיהם איזה חדר אחר¹¹³ ופועלים להוליכם שמה¹¹⁴ משום מצות השבת אברה לבעלים אף על פי שעשה שלא כהוגן¹¹⁵:

קונטרס אחרון

(א) עיין שם^א גבי ברורים^ב, דמסתימת המשנה^ג ורי"ף^ד ורמב"ם^ה משמע אף שאין חבירו שם לא יקוץ, דלא כסמ"ע^ו, וצ"ע:

נד ראה גם לעיל הל' גילה סוף ס"ב (לענין העומד ליטור).	מח ברייתא שם קיד, ב. ובפירוש התוס' שם פב, רע"א. רא"ש שם פ"א סי' סה. מור וש"ע סי' רפד ס"ה. תרומת הדשן שם.
נה תרומת הדשן סי' שפג. רמ"א שם סי' שח ס"ז.	מט ברייתא שם.
נו בי"ח ק"א, ב. רמב"ם הל' שכירות פ"א הל' מור וש"ע סי' שיג.	נ ר"ף שם (מ"א, ב) שאין הלכה כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בריקת בחושה וביריתא שם. רמב"ם הל' גולה פ"א הל' הובא ברמ"א שם ובס"י רעד.
נז נגרא שם. מור שם.	נא כדעה הא', וישפך ינו על מנת להציל את הרבש של חבירו.
נח מנ"ע סי' שיש ס"ק ב. ב"ח שם.	נב שידע שהכירו ישלם לו על ההפסד. וראה חקרי הלכות חבירו.
נט רא"ש שם פ"ח סי' כו. מור שם.	נג ד, ל, א.
ס דמכ"ט שם. מור וש"ע שם.	נד ראה יש"ש שם פ"א סי' כז שפסק כר"ף. הובא בש"ך שם ס"ק א.
סא סח"ט שם. ב"ח שם.	
סב רמב"ם שם. מור וש"ע שם.	
סג סמ"ע שם.	
סד רמב"ם שם. ש"ע שם.	

ציונים לקונטרס אחרון

- ה הל' גולה פ"ז הי"ד.
- ו שאם חבירו לא נמצא שם יכול לקוץ שלא מדעתו, גם לדעת היש חולקים.
- ז מישירים נתחב ל ח"א (פג, ב).
- א כמשנה ב"ק קיד, א.
- ב שנתיישבו על סוכת חבירו.
- ג לא יקוץ את סוכו על מנת ליתן דמים.
- ד שם (מ"א, א).

קנא הלכות שאלה ושכירות וחסימה

ט אבל אם לא המערו אלא הכניסם שלא מדעתו להצרו (א) אם הוא הצר העומדת לשכר אינו רשאי להשליכם ככל לשוק עד שיודעו תחלה ואם אינה עומדת לשכר רשאי להשליכם לשוק⁹⁸ ומודיעו אחר כך⁹⁹ אבל אינו רשאי לשכור פועלים מדמיהם¹⁰⁰.
ואם מילא הצרו כרי יין וכרי שמן¹⁰¹ שלא מדעתו¹⁰² הרי זה נכנס ויוצא כדרכו ואינו הושש אם משברם דרך הילוכו שלא בכונה¹⁰³ אבל בכונה אינו רשאי לשכר אלא להוציאם לשוק¹⁰⁴ וכן כל כיוצא בזה:

י פועל שהוא שכיר יום צריך לנהוג בענין ההשכמה וההערכה כמנהג שכירי העיר¹⁰⁵ לפי שכל הנשכר בסתם נשכר על דעת המנהג¹⁰⁶ וכן המלמד¹⁰⁷ ובמקום שאין מנהג ידוע¹⁰⁸ יצא לפעול אחר זריחת החמה¹⁰⁹ ויעבור עד צאת הכוכבים¹¹⁰ ושהוה דין תורה¹¹¹ כמו שכתוב¹¹² וזרח השמש וגו' יצא אדם לפעול ולעבודתו עדי ערב:

יא כשם שמצוה לתת שכר פעולת אדם בזמנו¹¹³ ואם אחריו עובר בלא תעשה¹¹⁴ שנאמר¹¹⁵ ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש כך מצוה לתת שכר בהמה או כלים בזמנן¹¹⁶ ואם אחריו עובר בלאו¹¹⁷ שנאמר¹¹⁸ לא תעשוק שכיר עני ואביון מאחזק או מגרד אשר בארצך בשעריך ביומו תתן שכרו וגו' מה תלמוד לומר בארצך והלא כל דבר שהוא חובת הגוף נהוג בין בארץ בין בחוץ לארץ¹¹⁹ אלא לרבות כל דבר שבארצך¹²⁰.
אבל על שכירות קרקע יש מי שאומר¹²¹ שאינו עובר שנאמר בארצך ולא ארצך¹²²:

קונטרס אחרון

(ב) רבינו ירוחם ל' ב"ח¹ וכ"ט בגמרא² דלא איצטריך טעמא דדמי לאריא ארבא³ אלא בחצר דקיימא לאגרא:

(ברידת השמש). מ"ט וציונים.
עז מור ורמ"א שם. וראה רש"י שם ד"ה יאספן (עד שחשך).

עח נגרא שם. מור ורמ"א שם.

עט תהלים קד, כביכב נגרא שם.

פז חשנה ב"ט ק"א, א. רמב"ם הל' שכירות פ"ה ה"א. מור וש"ע כ"י שלש ס"א.

פח רמב"ם שם מור וש"ע שם.

פח דברים כד, מו.

פח משנה שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

פח ברייתא שם רע"ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

פח דברים כד, ידמו.

פו חו"ט שם ד"ה כל.

פז ברייתא שם.

פח מור וש"ע שם, בשם הדמיה.

פט מ"ט שם מ"ק ב. ב"ח שם ד"ה נעל. וראה מור ובי' ולבוש שם ס"א (ולא כל ארצך).

סח רבנו ירוחם משרים נתיב ל ח"א (פג, ב). הובא ב"י כ"י שיש. וכ"ט מור וש"ע ס"י שעת ס"ו (ד"ש לו רשות להוציא), דלא כסמ"ט כ"י שיש ס"ק א (דאינו רשאי להוציא).

סז כדלעיל ס"ח.

סח מודיע שם, להרא"ש כ"מ פ"ח ס' כו, והמור כ"י שיש. ברייתא ב"ט בח, א. מור מוס"י שנת.

סט ראב"ד גמ"ט הל' הובל פ"ו ה"ה. מור שם. הובא כסמ"ע שם ס"ק ד.

ע רמב"ם שם. מור וש"ע שם ס"ד.

עא ראה מור וש"ע כ"י שנת ס"ו.

עב חשנה ב"ט ג, א.

עג ראה חו"ט שם ד"ה השוכר. מור כ"י שלא.

עד חזקוני שם רמז שנת. רמ"א ס"י שגז ס"ח.

עה נמדה שם רע"ב. מור ורמ"א כ"י שלא ס"א.

עו חו"ט פסחים ב, ב ד"ה רבי אלעזר. וראה רש"י כ"ט שם ד"ה משל (עם הגין החמה). מור ורמ"א שם

ציונים לקונטרס אחרון

י כאריה אורב מאחר שבאת עלי בערמה (רש"י שם ד"ה דמית), ולכן מותר להוציא פירותיו, כשהכניס לשם ע"י שהטעה אותו.

ז משרים נתיב ל ח"א (פג, ב).

ט ס"י שיש.

ח כ"מ קא, ב (דבאינו עשוי להשכיר מותר להשליכם לשוק כשהכניסם בחצר שלא מדעת בעה"ב).

קנב הלכות שאלה ושכירות וחסימה

יב ואיזהו זמנו אם כלתה המלאכה ביום יש לו זמן ליתן השכר עד סוף היום? ואם יצא היום ולא נתנו לו עבר על ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש^א ואם כלתה המלאכה לאחר שיצא היום יש לו זמן ליתן השכר כל הלילה^ב עד הבקר ולא עד בכלל^ג כי כיון שהגיע הבקר^ד עבר על לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר^ה שבשכיר יום הכתוב מדבר שהוא עובר כל היום עד הלילה^ו ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף^ז לכך לא עבר על לא תבא עליו השמש כיון שלא נתחייב כלום^ח קודם ביאת השמש וביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שעבר עד הבוקר לכך לא עבר בבוקר על לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר^ט.

ובזמן הזה ששכירי יום שלנו אינם עובדים עד הלילה צריך ליתן להם שכרם קודם הלילה שלא לעבור על לא תבא עליו השמש ואם עשו מלאכה עד הלילה אף על פי שלא נתחייבו היה זה אינו עובר עד הבוקר^י שכיון שכלתה מלאכתם בלילה יש לו זמן לפורעם כל הלילה^{יא}.

ואם הוא שכיר לשעה^{יב} או פחות או יותר אם הוא ביום יש לו זמן לפרעו עד סוף היום שאנו עובר משום ולא תבא עליו השמש^{יג} ואם הוא בלילה יש לו זמן כל הלילה עד הבוקר ולא עד בכלל^{יד} ואם נמשכה מלאכתו מביום לבלילה או מבליילה לביום הכל הולך אחר גמר מלאכה וכן שכיר שבוע שכיר חדש שכיר שנה יצא ממלאכתו ביום יש לו זמן כל היום כלכר^{טו} יצא בלילה יש לו זמן כל הלילה בלבד^{טז}.

יז וכן אם נתן מלתו לאומן לתקנה בקבלנות והביאה לו ביום יש לו זמן כל היום בלבד^{יז} ובאמה לו בלילה יש לו זמן כל הלילה בלבד שקבלנות היא כשכירות לפרעה בומנה^{יח} אבל כל זמן שהמלית ביד האומן אף על פי שגמרה וכלתה מלאכתו אינו עובר אפילו היא אצלו כמה ימים^{יט} ואפילו הודיעו^כ שיבוא מעות ויטול שלו^{כא} (שכיון שיש ביד

<p>ק ב"י סי' שלט ד"ה מנה שכתב (בשם נטוקי יוסף בשם התוס'): רמ"א שם סי'.</p> <p>קא לבוש שם סוף סי'.</p> <p>קב רב ב"מ ק"א, ע"א (שכיר שעות). רמב"ם שם. מור וש"ע שם סי'.</p> <p>קג רש"י שם ד"ה גובה. לבוש שם (משום ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש) כמ"ע שם סי' מ.</p> <p>קד דאה רש"י שם ד"ה שכיר שעות הלילה (ולשעועלה עמוד השדרה).</p> <p>קה משנה שם ק', ע"ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם סי'.</p> <p>קו כרב בנמריא שם ק"א, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>קז ברייתא ב"מ ק"ו, ב, א. רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ג. מור וש"ע סי' שלט סי'.</p> <p>קח רמב"ם שם (כרב ששת בנמריא שם). מור וש"ע שם.</p> <p>קט כריתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>קי כריתא שם. רמב"ם שם.</p> <p>קי"א רב ב"מ פ"א, א. חקרי הלכות ד לא, א. פתחי תושבן הל' שכירות פ"א סי' לא. אמרי יעקב ביאורים ד"ה הודיעו.</p>	<p>צ משנה ובריתא ב"מ ק', ב. רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ב. מור וש"ע סי' שלט סי'.</p> <p>צא דברים כד, ז. רמב"ם שם. לבוש שם סי'. וכדלעיל סי' א.</p> <p>צב רמב"ם שם ד"ה גובה (על לא תבוא עליו השמש). מור וש"ע שם (על ביומו תתן שכרו). כמ"ע שם סי' ו (והשכונה גם משום ולא תבא עליו השמש).</p> <p>צג משנה וכריתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>צד דאה רש"י שם ד"ה ממשטנו.</p> <p>צד מור וש"ע שם.</p> <p>צה ויקרא י"ז, יב. כריתא שם. מור וש"ע שם.</p> <p>צו רש"י שם ד"ה שכיר יום.</p> <p>צז נמריא שם. מור וש"ע סי' קכז סי"ח. דאה גם לעיל הל' רבות כמ"ל.</p> <p>צח דאה מור וש"ע שם וש"ך סקע"י. רש"י שם ד"ה שכירות (לא מושעבד ליה). לעיל הל' עובדי הרכים ק"א סי' ק (ק"ן השכירות הוא בשעת הפעולה כל רגע ורגע), וש"י.</p> <p>צט רש"י שם. לבוש שם.</p>
--	---

הלבנות שאלה ושכירות וחסימה

קנג

האומן משלו כנגדו שכרו ק"ב (א) אין אני קורא בו לא תעשוק וגו' ביומו תתן וגו' ק"ג שאין זה עושק).

ומזה יש ללמוד שאם נתון משכון לפועל אינו עובר כלום אף אם יש לו מעות וצריך להם שאם אין לו מעות אינו צריך לתן משכון אלא ממדת חסידות כמו שיתבאר ק"ד:

יד אין בעל הבית עובר משום בל תלן אלא בבקר ראשון ק"ה ולא משום ולא תבא עליו השמש אלא בערב ראשון ק"ו כי ממשמע שנאמר ק"ד לא תלן פעולת שכיר אתך אני יודע שעד בקר מה תלמוד לומר עד בקר מלמד שאינו עובר בלא תעשה של תורה אלא בבקר ראשון ק"ה.

ומכל מקום מדברי קבלה ק"ט חייב לתן מיד קכ שתובעו קכא לעולם וכל עת שישעה עובר בלאו קכב של קבלה קכג אל תאמר לרעך לך ושוב ונאחר אתן ויש אתך קכד והוא שמתכוין לדחותו קכה אבל אם הוא מרוד ואין לו פנאי עכשיו ראשי לומר לו לך ושוב לאחר זמן כשיהיה לי פנאי קכו:

מזו אין בעל הבית עובר משום בל תלן ולא תבא עליו השמש אלא אם כן תבע השכיר שכרו ממנו קכז ויש לו מעות לתן לו קכח ולא נתן לו לא תבעו השכיר או שתבעו ואין לו מעות לתן לו קכט אפילו יש לו ממלמלין הרבה קל או שהמחהו אצל חנווני או שולחני קלא לתן לו וקבל עליו לתן לו קלב אינו עובר שנאמר קלד לא תלן פעולת שכיר אתך אתך לדעתך קלז ולא מדעתך קלה ורצונו של השכיר שאינו תובע שכרו קלז אתך קלז

קונטרס אחרון

(ג) עיין ב"י ר"א גבי המחאה ר"ב דמהני בעל כרחו, והיינו מהאי טעמא ר"ב. ואם תמצוי לומר דהתם לא מהני ר"ב, היינו משום דהתם לא יחייב ליה מיד ר"ב:

קב סומע מי' שלט מ"ק י.	קכח תוס' שם קיא, א ד"ה אמר ליה. טור וש"ע שם ס"ז. וראה גם לקמן פ"ב.
קכד דברים כד, י"ד.טו.	קכו תוס' שם. וראה פתחי תעשה הלואה פ"ב ס"ק מג.
קכז סעף יז.	קכז משנה שם קיא, א. רמב"ם שם ה"ד. טור וש"ע שם ס"ה.
קכט ברייתא ב"מ קנ"ג, ע"ב. לבוש מי' שלט מ"ח. סמ"ע שם סק"ג.	קכח ברייתא וגמרא שם קיב, א (ויש איתך). קכט רמב"ם שם. טור וש"ע שם.
קל נמוקי יוסף שם (פ, ב) ד"ה ת"ד (בשם ר"ן).	קל ח"ס שם ה"ד, ומשם פ"ט ה"ז. וראה חקרי הלכות ד לא ב.
קלז קיז וקרא י"ג.	קלא משנה שם קיא, א וברייתא שם קיב, א. קלב טור וש"ע שם. וראה קי"א ס"ג (אם מועיל בעל כרחו של אומן).
קכ ברייתא ב"מ קנ"ג, ע"ב. לבוש שם. סמ"ע שם.	קלג ויקרא י"ג, יז. קלד ברייתא שם.
קכב רמב"ם הל' שכירות פ"א ה"ח. טור וש"ע שם מ"ח.	קלה תש"י שם ד"ה לדעתך.
קכג וכו' לקמן ספ"ו לענין בל תלן.	קלו פרישה שם ס"ק מ.
קכד מיוחדא דרב בגמרא שם (בל תשאה). רמב"ם שם. טור וש"ע שם.	קלז ברייתא שם.
קכה מור וש"ע שם.	
קכז לבוש שם. וראה רמב"ם וש"ע שם (של דבריהם).	
קכח כמד משל ג. כח. רב יוסף בגמרא שם. רמב"ם שם. טור וש"ע שם. וראה גם לעיל הל' הלואה ס"ד (לענין הלואה), וש"נ.	

צייונים לקונטרס אחרון

יד שהב"י כתב רק: וקצת משמע. וראה גם כס"מ הל' שכירות פ"יא ה"ד כמתילת דבריו. וכש"ע לא נכתב בפירושו שהוא אפילו בעל כרחו). טו אלא לחנוני (משא"כ באומן, שכלי כה"כ נמצא אצלו).

יא ס"ו שלט ד"ה ומ"ש וכו' וקבל (וקצת משמע שאפילו לא נחרצה הפועל בהמתאה זו).

יב משנה שם קיא, א (המחהו אצל חנווני או אצל שולחני אינו עובר עליו), טור וש"ע שם ס"י (וקבל עליו לתן לו).

יג שיש לחנוני עבורו כנגד שכרו.

קנד הלכות שאלה ושכירות וחסימה

שכרו ושכרו הוא מעות ולא מטלטלין כמו שנתבאר בהלכות הלוואה קקז אך ולא שהמחנה אצל חנווני ושלחני קקט שכבר נסתלק מאתך (וגם הם אינם עוברים שהרי אינו שכירם קקו):

מז אם השכיר מכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בירו מעות אלא ביום השוק אינו עובר עליו קקא אפילו יש לו מעות קקב שמן הסתם נשכר אצלו על דעת כן שלא יפרענו עד יום השוק קקג ומום השוק ואיך קקד אם אינו נתן לו ומכין לדחותו קקה עובר משום אל תאמר לרעך וגו' קקו ולא משום כל תלין כיון שאינו בקר ראשון קקי.

וכן אותן שאין דרכן לפרוע לפועלים עד שיעשו חשבון עמהם אינם עוברים עד אחר החשבון קקכ ואפילו תבעו מהם דבר מועט שכוראי מניע להם קקד שכיון שרדעו שדרכם כן על דעת כן נשכרו אצלם קק:

יד האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרכם על בעל הבית שניהם אינם עוברים ככל תלין ולא תבא זה לפי שלא שכרם זה לפי שאין שכרם עליו אלא אמר להם שבעל הבית יתן להם קקא ומכל מקום בעל הבית עובר משום אל תאמר לרעך וגו' אם מכין לדחותם קקב ואם שכרם סתם ולא אמר להם שכרכם על בעל הבית הוא חייב בשכרם והוא עובר קקג ככל תלין ולא תבא אלא אם כן הפועלים יודעים שאין המלאכה שלו קקד:

יז גדולי החכמים היו נוהגים לשכור פועלים על ידי שליח שיאמר שדרכם על בעל הבית קקא כדי שלא יבואו לעבור בלא תעשה אם יהיו מרודים ולא יהיה להם פנאי לפורעם במונה קקב.

ואם אי אפשר על ידי שליח קקא טוב להתנות עם השכיר בשעה ששוכרו על מנת שלא יתחייב לפרוע במונה קקב כי שמא יהיה מרוד או שמא לא יהיה לו מעות בריוח שיכול לפרוע אלא יהיה לו ויצטרך להוציאם ונמצא עובר בלא תעשה קקט ואפילו לא יהיה לו כלל מרת חסירות ללות ולפרוע לשכיר במונה קקו מה שאין כן בשמתנה עמו כל תנאי שבמזמן קיים קקא.

ואף על פי כן אם יוכל לפרוע במונה טוב לפרוע קקב ולא לסמוך על התנאי כי עני הוא

קלח סוף כ, ושי"ג ראה אמרי יעקב שחזק העין אות קלז.

קלט ברייתא שם.

קמ ראה ב"ב קי, מוע"ב ורש"י שם.

קמא גמרא ב"ב קיא, א. מור ושול"ע סי' שלש ס"א.

קמב רש"י שם ד"ה מרע. מור ושול"ע שם.

קמג גמרא ורש"י שם.

קמד רש"י שם ד"ה אבל. מור ושול"ע שם.

קמה כדלעיל ס"ה, ושי"ג.

קמו גמרא שם (משום כל תשאה). מור ושול"ע שם.

קמוז רש"י שם ד"ה מרע. וכדלעיל ס"ה.

קמז נחוקי וסוף שם (ב, ב) ד"ה גרסין. רמ"א שם ס"א.

קמט נחוקי יוסף שם. לרוב שם סוף ס"א. מ"ע שם ס"א.

קנ לבוש שם.

קנא ברייתא וגמרא שם ק, מוע"ב רמב"ם שם ה"ה. מור ושול"ע שם ס"ג.

קנב תוס' שם ד"ה אמרי ליה. מור ושול"ע שם.

קנג רמב"ם פ"א ח"ד מהל' שכירות. רמ"ע ב"ב פ"א ס"א מ"ג. מור ושול"ע שם.

קנד טור שם בשם רמ"ע.

קנה גמרא שם קיא, א.

קנו תוס' שם ד"ה אמר, כפרוש החכמת שלמה שם.

קנז ראה אמרי יעקב ביאורים מר"ה לא יהיה.

קנח פ"ג חסידים סי' תרל"ב, הובא בש"ך סי' שלש ס"א.

קנז ב. וראה הקרי הלכות א מ"ג. ב. אמרי יעקב שם.

קנט כדלעיל ס"ב, שאם אין לו מעות אינו עובר בכל תלין.

קס הארי ד"ל כמעטני המנות פ' קדושים. וראה גם לעיל סוף ס"ג.

קסא ראה ב"ב צ"ד, א. מור ושול"ע אה"ע סי' לח ס"ה.

קסב ספר חסידים שם. שי"ך שם.

הלכות שאלה ושכירות וחסימה קנה

ואלו הוא נושא את נפשו¹⁰⁰ ואפילו אם העני מבקש שיהיה שברו שמור על בעל הבית טוב לפעמי תחלה במונו אם יכול ויהודי ויקח ממנו בתורת פקדון¹⁰¹ (ואם אין העני מבקש להפקידו ויכל להחזיר ולקח ממנו בתורת הלואה אם הוא צריך למעות רק שיפרענו תחלה):

ימ המעביד הבית ממקום למקום בשכר ונשכרה¹⁰² בפשיעתו¹⁰³ כגון שרץ יותר מדאי¹⁰⁴ או שהלך במקום רעוע ונתקל¹⁰⁵ וכל כיוצא בזה בענין שחייב לשלם מן הדין מצוה על בעל הבית להכנס עמו לפני משורת הדין¹⁰⁶ ולמחול לו שנאמר¹⁰⁷ למען הלך בדרך טובים ואם עני הוא ואין לו מה יאכל¹⁰⁸ מצוה¹⁰⁹ קטב לתן לו שכרו שנאמר¹¹⁰ וארחות צדיקים תשמור וזו היא אורה צדיקים לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט¹¹¹ לפני משורת הדין:

ב וכדרך¹¹² שעל בעל הבית מזהיר שלא לגזול שכר העני ולא לאחרו¹¹³ כך העני מזהיר¹¹⁴ שלא יבטל מלאכת בעל הבית ויבטל מעט כאן ומעט כאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב להקדיק על עצמו כוונת¹¹⁵ שהיה הקפידו חכמים¹¹⁶ על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא ירכיבו אותה הפועלים משום ביטול מלאכתו של בעל הבית¹¹⁷ וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר¹¹⁸ כי בכל כחי עבדתי את אבינו לפיכך נמל שכרו אף בעולם הזה שנאמר¹¹⁹ ויפרוץ האיש מאד מאד¹²⁰.

לפיכך¹²¹ אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו כיום¹²² וכן אין האדם רשאי לעשות מלאכה בבהמתו בלילה ולהשכירה ביום¹²³ ואין הפועל רשאי להרעוב ולסגף עצמו¹²⁴ שהרי מלחיש כחו ולא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכה¹²⁵ וכן המלמד צריך להיות נזהר בכל יום¹²⁶ וכן אסור לו להיות ניעור בלילה יותר מראי מפני שחזיה עצל ביום בלימודו¹²⁷ וכן אסור להרבות במאכל¹²⁸ ממעם זה שהמאכל מביא השינה ועצלה¹²⁹.

-
- קסג** דברים כד, טו.
 - קסד** זהר פרשת קדושים פת ע"א.
 - קסה** רב ב"מ ג', ע"א.
 - קסו** רש"י שם ד"ה שקולא טור ב' דש ס"א. וכ"מ בר"ף (שפירש שם (נא, ב) דמיידי כשלא היה להם עדים שנשכר שלא בפשיעה) ודוק. וראה גם תוס' ב"ק ק, א וב"מ כד, ב סו"ה לפנים.
 - קסא** נמוקי יוסף שם. וראה אמרי יעקב באורים ד"ה שרץ.
 - קסב** משא"כ סתם נתקל לאו פושע הוא (ראה ש"ך ס' דש ס"ק א). ונמור אף כשומר שכר (ראה גמרא שם. מור וש"ע ב"ד שם ס"א).
 - קסט** רש"י שם ד"ה בדרך. וראה לעיל הל' מציאה ס"ב. הקרי הלכות א, נ, ב.
 - קע** משלי ב, ה. רב בגמרא שם פג, א.
 - קעא** רב שם. מור שם.
 - קעב** מור שם.
 - קעג** משלי שם. גמרא שם.
 - קעד** בראשית יח, טו.
 - קעה** ראה לקו"ש בח"פ ה' 139 ואל"ך (ביאור סוף ע"ה).
 - קעו** כדלעיל ס"א ואל"ך.
 - קעז** רמב"ם סוף הל' שכירות פ"ג הל' טו. מור סו"ס שלו.
 - קעח** הרמ"ם שם. מור וש"ע שם ס"ב.
 - קעט** בברכות מו, א. שם מו, א. מור וש"ע א"ח ס' קצא. וכדלעיל א"ח שם.

- קפ** רמב"ם הל' ברכות פ"ב הל' טו. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל שם.
- קפא** בראשית לא, ג.
- קפב** שם לו, נט.
- קפג** רמב"ם הל' שכירות שם. מור וש"ע ס' שלו ס"ב. וראה לקו"ש שם.
- קפד** ראה סמ"ע סוף מצוה צא. לקו"ש חכ"פ ע' 141 הערה 20.
- קפה** חוספתא פ"ח דב"מ הל' טו. ירושלמי דמאי פ"ו הל' טו. רמב"ם שם הל' טו. מור וש"ע שם ס"ב.
- קפו** חוספתא שם. ירושלמי שם. רמב"ם שם. רמ"א ב"מ פ"ו ס' ג. מרדכי ב"מ דמז שנט.
- קפז** חוספתא שם. ירושלמי שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
- קפח** רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
- קפט** ירושלמי שם. הגהות מימוניות שם אות ג.
- קע** מרדכי ב"מ פ"ק האמנני ר"נו שנט. כ"ש הירושלמי. הגהות מימוניות שם כ"ש אבאיסקי. רמ"א י"ד ס' שמה ס"ו. הל"מ ס' שלו ס"ה. וראה גם לעיל הל' ת"ת פ"א הל"ב.
- קעא** מרדכי שם (מאכל ומשתה). הגהות מימוניות שם. רמ"א י"ד שם. הל"מ שם (מאכל). וראה גם לעיל הל' ת"ת שם (לא יאכל ולא ישתה יותר מראי).
- קעב** משנה יונת יח, א. וראה לעיל שם (שלא ויכל ללמד השוב).

הלבנות שאלה ושכירות וחסימה

קנו

ואסור לו לעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלימוד¹³⁹ וכן המושב חבירו בחנות אסור לעסוק במלאכה בחנות מפני שאין עיניו על החנות¹⁴⁰:

בא פועל העובד לבעל הבית בין בשכירות לזמן¹³⁹ בין בקבלנות¹³⁹ אפילו קבל כבר כל שכרו¹³⁹ יכול להזור בו באמצע פעולתו אם אינו גורם שום הפסד לבעל הבית¹³⁹ שנאמר¹³⁹ כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים שיעבדו שלא ברצונם מחמת שכבר נשכרו¹⁴¹.

ולכן יש מי שאומר¹⁴² שאין למעל או מלמד או משרת להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית אחר בקבוע יותר משלש שנים כי עד שלש שנים נקרא שכיר כמו שכתוב בישעיהו¹⁴³ בשלש שנים כשני שכיר ונקלה וגו' ובעבד עברי נאמר¹⁴⁴ כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וביותר משלש שנים יצא מכלל שכיר ונכסל בכלל עבד והתורה אמרה כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים¹⁴⁵.

ומכל מקום (ד) אם אין לו מה יאכל רשאי¹⁴⁶ אפילו למכור עצמו עבד בזמן שהדובל נהוג¹⁴⁷ שנאמר¹⁴⁸ וכי ימוך אהדך ונמכר לך (אבל האשה אינה יכולה למכור עצמה משהביאה סימני נעוטה¹⁴⁹) לכן אין לה להשכיר עצמה גם כן ליותר משלש שנים לפי סברא זו¹⁵⁰:

בב אדם או בהמה העושים לבעל הבית בגדולי קרקע בין בתלוש בין במחובר¹⁵¹ בין בהנם בין בשכר¹⁵² אפילו אינו עושין ביד או ברגל אלא שנושאין מאכל על גבן¹⁵³

קונטרס אחרון

(ד) ועיין רמב"ם¹⁵⁴ דהעיקר תלוי באכילה, וכסות אין לו למכור¹⁵⁵:

רג דברים טו, יח.
רד הגהות מרדכי שם.
רה שו"ת שם סק"ג וראה ק"א ס"ק ד.
רו שיק או נוהג דין עבד עברי כמבואר ברמב"ם הל' ששמה פ"ו הל"ג.
רז ויקרא כה, לג. תורת כהנים שם. רמב"ם הל' עבדים פ"א הל"א.
רח ב"מ יב, ב. תוס' שם ר"ה ד"ה מאי (דהא גמי אינה יכולה למכור עצמה אהרי כן כדאיתא בספרי). רמב"ם שם הל"ב.
רש מה שאין כן למבטרת התוס' ב"מ י, א הל"ה כי ומרדכי, הובא בשו"ת שם סוף ס"ק י.
רי תשנה ונתדא ב"מ יט, א"ב (באדם). פז, ב (בבהמה). רמב"ם הל' שכירות פ"ב הל' (באדם). פ"ג הל' (בבהמה). מור וש"ע סי' שלו ס"א (באדם). שלח ס"א (בהמה). וראה גם סמ"ע סי' שלו ס"א.
ריא ברייתא שם פ, ב (במפעל הכתוב מרדכי). רמב"ם שם פ"ב הל' (בשכיר).
ריב תשנה שם צא, ב (בת"ק, באדם). ברייתא צב, ר"ע"א (בהמה). רמב"ם שם פ"ב הל' (באדם). פ"ג הל' (בבהמה). מור וש"ע שם ס"א (באדם). סי' שלח ס"א (בהמה).

קא רמב"ם הל' ת"ת פ"ב הל' ג. מור וש"ע י"ד שם. רמ"א הל"ג שם. וראה גם לעיל שם הל"א.
קב תוספות שם פ"ד הל' רמב"ם הל' שלוחן פ"ו הל' ג. מור יד סי' קע"ו וראה מרדכי שם.
קג רב ב"מ ע, טו. רמב"ם הל' שכירות פ"ב הל' ד. מור וש"ע סי' שלו ס"א. וראה גם לעיל הל' נוקן ג"ג ס"ד (לענין משרת).
קד ראה גמרא שם (שד"ע רב יש הבל בין שכיר יום לקבלנות). תוס' שם י, א הל' יכול (שהו רק לענין שהו על התחנות). וכן פסק הרמב"ם שם. מור וש"ע שם. וז"ל לעיל או"ח מהדו"ב לס' רמג (ד"ה וגם י"ל). וראה לעיל הל' ריבית פמ"ו. שו"ת צנח עקב או"ח סי' כמז את ו (שנשאר בצ"ע). אמרי עקב ביאורים הל' ד"ה בן.
קז מרדכי"ק שו"ת קפב. שו"ע שם ס"ג.
קח גמרא שם ע, ב (שכרד האבד אינו חזר אלא א"כ הוא אגם). רמב"ם שם. מור וש"ע שם ס"ח.
קצט ויקרא בה, נה. ב"מ י, א. רמב"ם שם. ב"ק קמ, ב. שו"ע שם ס"ג. לבוש שם ס"ג.
ר ראה לק"ש ב"ה ע' 146 ב"שה"ל לעהרת 44.
רא הגהות מהדו"ב וק. האומנין רמז תנתיבם. רמ"א שם. שו"ת שם ס"ק י.
רב טו, יד.

צינונים לקונטרס אחרון

יו שלא ימכור עצמו עבור כסות (ראה שו"ת סי' שלג סקט"ז), אלא כשאין לו אוכל, וגם כסות אין לו כדי למכור ולקנות בדמיו אוכל.

טז הל' עבדים פ"א הל' (א"כ צריך לאכלן בלבד כו' ואפילו כסות לא תשאר לו ואח"כ ימכור עצמו).

הלבנות שאלה ושכירות וחסימה

הרי אלו אוכלים ממה שעושים בו¹ בשעת עשייתו² או בשעת נשיאת המשו על גביו³ ואסור למנוע⁴ באוזה צד מניעה בעולם⁵ אפילו על ידי נכריו⁶ ואם אין בהמה אוכלת מפני שהיא צמאה צריך להשקותה⁷ וכן להסיר ממנה כל מונע קודם שיעשה בה ואם יש דבר המונעה מלאכול אסור לעשות בה⁸ והמונע את הבהמה⁹ אפילו בקול¹⁰ מלאכול ממה שהיא עושה או נושאת הרי זה לוקה אפילו היא שלו¹¹ ואפילו היא של נכריו¹² שנאמר¹³ לא תחסום שור בדישו אחד שור ואחד כל בהמה וחיה אפילו ממאה¹⁴ אחד דיש ואחד כל מלאכה¹⁵ שבתלוש¹⁶ וקל וחומר לאדם העושה בתלוש¹⁷ ובמחובר הוא אומר¹⁸ כי הבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כלך לא התן ובפועל העובד בכרם הכתוב מדבר¹⁹ והוא הרין לבהמה העובדת²⁰ ולא בשאר כל אדם²¹ וכן²² כי תבא בקמת רעך וקמפת מלילות בידך וחרימט לא תנוף על קמת רעך²³ בפועל הכתוב מדבר ולא בשאר כל אדם.

ואפילו פועל אינו ראוי אלא כשעושה נגמר מלאכת המחובר²⁴ שהיא בצירת הענבים וקצירת התבואה²⁵ וכן בשאר לקיטת שאר פירות²⁶ שנאמר ואל כלך לא תתן בשעה שאהה נותן לכלוי של בעל הבית אתה אוכל ולא קודם לכן²⁷ ואפילו המנכש כבצלוש²⁸ לעקור קטנים מתוך הגדולים²⁹ אינו אוכל מהקטנים אף על פי שהוא נגמר מלאכתו האויל ועיקר הניגוש לצורך הגדולים להרחיב להם מקום³⁰ ואפילו בלקיטת פירות לא יאכל פרי הראשון שלוקט כי צריך תחלה ליתן לכלוי של בעל הבית ואחר כך יאכל הוא³¹;

בג ובתלוש אינו אוכל אלא כשעושה קודם שנגמרה מלאכתו³² של מין זה לענין חיוב מעשר³³ אילו היה בזמן שהמעשר היה נוהג³⁴ אבל פירות תלושים שנגמרה

רכת גמרא פ"ח, ב (ומה שור שאינו אוכל במחובר [כלומר ר"ל אשכחן בית כרדיא, רש"י] אוכל בתלוש, אדם שאוכל במחובר אינו רין שיאכל בתלוש).
רל דברים כג, כה. גמרא שם פ"ג, ב (רש"י שם ד"ה מנא. ברייתא שם).
רלב גמרא פ"ח, מ"ג. מ"ד. לבוש ס"ה שלו ס"א.
רלג ראה רש"י צ"ב, א ד"ה ת"ק, ותוס' שם ד"ה איבעת. רמב"ם שם פ"ב ה"א (אלא כשכר). לבוש שם (אלא בפועל). וראה לקו"ש ח"ד ע' 130 הערה 10.
רלד רמב"ם שם. לבוש שם.
רלה דברים כג, כו.
רלו משנה שם פ"ג, מ"ג.
רלז גמרא שם ע"ב.
רלח ברייתא שם פ"ג, ב. מור ושילע שם ס"ב.
רלט ברייתא שם פ"ג, מ"ג. וראה רמב"ם שם ה"ב.
רמ ב"ריתא פ"ח, א. רמב"ם שם ה"ב. מור ושילע שם סוף ס"ב.
רמא גמרא שם. רמב"ם שם. מור ושילע שם.
רמב רש"י שם ד"ה הקא. מור ושילע שם.
רמג רא"ש שם פ"ז ח"א י"א בסופו, כחכמים במשנה צ"ב, א (שאם שכרו לבעור אשכול אחד אינו אוכל, ודלא כרב אמי בגמרא שם). מור ושילע ס"ה שלו סוף פ"ג.
רמד משנה פ"ג, מ"ג. רמב"ם הל' שכירות פ"ב ה"ב. מור ושילע שם ס"ב.
רמה רש"י שם ד"ה ע"ה. רמב"ם שם ה"ה. מור ושילע שם ס"ב.
רמו תוס' פ"ח, א ד"ה והבדל. לבוש שם פ"ג.

ריג רמב"ם שם פ"ב ה"א (בארם). פ"ג ה"א (בבהמה). מור ושילע ס"ה שלו ס"א (בארם). ס"ה שלו ס"א (בבהמה). וראה לקמ"ן ס"ב.
ריד משנה שם צ"ב, ב (בארם). מור ושילע ס"ה שלו ס"א (בארם). ובדלקמ"ן ס"ד.
ריו גמרא שם צ"ב, ר"נ"א (ע"ה שרתא פורקת, בבהמה). רמב"ם שם ה"א (כ"ל). מור ושילע שם ס"א (כ"ל). ובדלקמ"ן שם.
ריז מור ושילע ס"ה שלו ס"א (בארם). גמרא שם צ"ב, ב (בבהמה). רמב"ם שם ה"ב (בבהמה). מור ושילע ס"ה שלו ס"ב (בבהמה).
ריז ראה רש"י שם פ"ח, ר"ע"ב ד"ה אם (בארם). גמרא שם צ"ב, ב (בבהמה).
ריח גמרא פ"ג, מ"ג. מ"ד. רמב"ם שם ה"ג (בבהמה). מור ושילע שם ס"ה (בבהמה).
ריט גמרא שם צ"ב, ב. רמב"ם שם. מור ושילע שם.
ריכ גמרא שם. רמב"ם שם. מור ושילע שם.
ריבא רמב"ם שם ה"ב. מור ושילע שם ס"ב.
ריבב רבי יוחנן שם מ"ג. רמב"ם שם. מור ושילע שם ס"ג.
ריגא לבוש ס"ה שלו ס"ה.
ריכז ברייתא שם צ"ב, ר"נ"א. רמב"ם שם ה"ג. מור ושילע שם ס"ה.
ריכה דברים כה, ד.
ריכו משנה ונגמרא ב"ק ד' ו, ב כ"א, פ"ג. ר"ע"א. רמב"ם שם ה"ב. מור ושילע שם ס"ב.
ריכו רמב"ם שם. מור ושילע שם.
ריכה גמרא פ"ח, ב (אשכחן שור בתלוש).

קנה הלכות שאלה ושכירות וחסימה

מלאכתם למעשר אינו אוכל מהם¹⁰¹ כשעושה בהם איזה מלאכה או נושאם שנאמר¹⁰² בדיונו מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר עד שיתברר היטב מן המוצין¹⁰³ אף כל תלוש שלא נגמרה מלאכתו למעשר.

במה דברים אמורים בפירות שחייב האחרון שבהם הוא המעשר אבל חפזין¹⁰⁴ שהן עומדין לעשות מהן פת¹⁰⁵ וידעה בהן חיוב חלה אוכל כשעושה בהן¹⁰⁶ עד שנתחייבו בחלה שהוא שעת עירוב הקטח במים¹⁰⁷ וכשעושה אחר שנתחייבו בחלה כגון הלש והאופה¹⁰⁸ אינו אוכל וכן הגושא פת.

וכן הבהמה דינה כפועל בכל זה:

בד אין רשאי לאכול אלא בשעת עשיית מלאכה¹⁰⁹ ולא שישב הפועל ויאמר מנעתי עצמי עד עתה ולא אכלתי ועל כן אשב עתה ואוכל¹¹⁰.

ולכן בהמה הנושאת משוי אינה אוכלת אלא כשהמשוי עליה עד שיפרוק מעליה¹¹¹ אם מחורת ראשה¹¹² ואוכלת מעצמה¹¹³ אבל לא ימול בעליה בידו ויאכילנה¹¹⁴ שלא מדעת בעל הבית ורשאי בעל הבית להאכילה פקיעו עמיד¹¹⁵ כדי שלא תאכל הרבה ממה שהיא עושה או נושאת ורשאי בעליה להרעיבה כדי שתאכל הרבה¹¹⁶.

וכן¹¹⁷ הפועל רשאי למבל פתו כציר תחלה כדי שיוכל לאכול אחר כך ענבים הרבה ורשאי בעל הבית להשקותו יין שלא יוכל לאכול ענבים הרבה¹¹⁸.

אבל אסור לפועל לאכול עם הענבים פת או דבר אחר¹¹⁹ כדי שיאכל ענבים הרבה¹²⁰ שנאמר¹²¹ ואכלת ענבים וענבים ולא ענבים ודבר אחר ולכן לא ימבלם בכלל¹²².

ואסור לו למוץ הענבים¹²³ שנאמר ואכלת ולא מוצין¹²⁴.

ואסור לו לאכול אכילה גסה¹²⁵ מכל מה שעושה בו¹²⁶ שנאמר¹²⁷ שבעך ולא אכילה גסה:

רנא לבוש שם ס"א.

רס ברייתא צב, רע"א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רסא קשין של שבלים שדורשו (רש"י שם ד"ה פקיע).

רסב ברייתא צ, ב. רמב"ם שם ה"ז. מור וש"ע שם ס"ט.

רסג רמב"ם שם. סמ"ע שם ס"ק יח.

רסד ברייתא פפ, מוע"א. רמב"ם שם. מור וש"ע ס' שלו סמ"ז.

רסה גמרא פ"ח פ"ג, ב. רמב"ם שם פ"ב ה"י. מור וש"ע שם ס"ב.

רסו רש"י שם ד"ה בפיחם. מור וש"ע שם.

רסז דברים כג, כה. ברייתא פו, מוע"ב. לבוש שם ס"ב. סמ"ע שם ס"ק כו.

רסח גמרא פ"ג, ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רסט רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

ער ברייתא בגמרא פ"ג, מוע"ב. לבוש שם. סמ"ע שם ס"ק כה.

רעא רמב"ם שם ה"א. מור וש"ע שם ס"ה.

ערב הדק מהם מותר לו לאכול, כדלקמן סכ"ז. וראה רמב"ם שם ומור וש"ע שם (מכל מה שאוכל).

רעג דברים שם. ברייתא שם. לבוש שם ס"ה. סמ"ע שם ס"ק יא.

רמז ברייתא פ"ט, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רמח דברים כה, ה. ברייתא שם.

רמט ראה פירוש המשניות להרמב"ם מעשרות פ"א מ"ז (משמימיה). פירוש הרמ"ב שם. מהנה יוסף פסחים

ע' נו וג' מה.

רנ רבינו שם (כרוך ותני) ורש"י ותנ"ם שם ד"ה אמר. רמב"ם שם ה"ה. מור וש"ע שם ס"ג.

רנא מור וש"ע שם. רנב כגון שמוהן (רמב"ם שם).

רנג רש"י שם ד"ה הלש. סמ"ע שם ס"ק די (ע"פ חלה פ"ג מ"א. רמב"ם ה"ל בכורים פ"ח ה"ב. מור וש"ע

י"ד ס' שבו י"ד ס' שבו י"ד ס' שבו ס"ב). וראה גם לעיל או"ח ס' קסח סמ"ז (גלגול הקטח במים).

רנד ברייתא שם (הלש המקמף והאופה). רמב"ם שם. ותנ"ם שם ד"ה יצא ולענין המקמף).

רנה חשונה צ"א, ב. מור וש"ע ס' שלו ס"א. וראה גם לעיל סמ"ב (בשעת עשייתן).

רנו רש"י שם ד"ה וכולן מור וש"ע שם.

רנז גמרא צ"ב, רע"א. רמב"ם ה"ל שכירות פ"ג ה"א. מור וש"ע ס' שלו ס"א. וראה גם לעיל שם.

רנח ראה תנ"ם שם ד"ה אלא.

הלבנות שאלה ושכירות וחסימה קנט

כה השומר פירות תלושים ע"ד שלא נגמרה מלאכתם למעשה ע"ה כגון גיתות יין וערימת חטים וכו' רשאי לאכול מהם מהלבנות מדינה וכו' שנהגו כן רש"י אבל לא מן התורה ורש"י שהשומר אינו כעושה מעשה ע"ה מן הרין אלא שנהגו להחשיבו כעושה מעשה ואם משמר פירות ע"ה של כמה בני אדם ר"ב לא יאכל הכל משל אחד אלא אוכל משל כולם לפי חשבון אבל השומר במחוכר ר"ב אפילו בשעת לקימתו שלוקמים מרוח זו ושומר ברוח אחרת עד שיבא ללקיטו שם מיר ר"ב אינו אוכל:

כז החלב והמגבן אינו אוכל ר"ב שנאמר ר"ב כדישו מה דיש שהוא גידולי קרקע אף כל גידולי קרקע.

וכל האוכל מה שאין לו לאכול או בשעה שאין לו לאכול כגון שלא בשעת מלאכה ר"ב הרי זה עובר ר"ב משום לא תגול או לא תגנוב ר"ב ואם הולך בידו לביתו ממה שיש לו לאכול או שנתן לאכול ר"ב עובר משום ואל כלך לא תתן ר"ב:

כז ואינו רשאי לאכול אלא ממה שעושה בור"ב ולא מדבר אחר ר"ב אפילו שכרו לעשות בשניהם ר"ב ואפילו שניהם מין אחד כגון כוצר גפן זה לא יאכל מגפן זה ר"ב אלא אם כן אחד מודלה על גבי חבירו ר"ב שאז נחשבים כאחד והרויך בגת עד שלא הלך שתי וערב אוכל בענבים ואינו שותה תירוש ר"ב מפני שאין מלאכתו ניכרת ביין וכו' והרי זה כאוכל בדבר אחר ר"ב משהלך שתי וערב אוכל בענבים ושותה בתירוש ש' שמלאכתו ניכרת בשניהם:

כח בהמה שהיא עושה בדבר שהוא רע לבני מעים ר"ב מותר להסמה ר"ב שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה והרי היא אינה נהנית ר"ב:

כט אסור לומר לבני חסום פרתו ודוש בה ר"ב רישה שלך ר"ב או מלאכה אחרת ר"ב של

<p>רצא דברים כג, כה. רנ"ב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה הע"ב תשכ"ב ע" 65.</p> <p>רצב ראה גם לעיל ס"ב.</p> <p>רצג חשונה ונחמד צ"א, ב. רנ"ב"ם הל' שכירות פ"ב הל' מור וש"ע סי' של"א.</p> <p>רצד מור וש"ע שם.</p> <p>רצה כעיא הלא איפשרו בנגרא שם, ופסק הר"ף שם (ג, א) לאומר. רנ"ב"ם שם. מור וש"ע שם ס"י.</p> <p>רצו נגרא שם. מור וש"ע שם.</p> <p>רצז רב נחמן בנגרא שם. רנ"ב"ם הל' מור וש"ע שם ס"א.</p> <p>רצח רש"י שם ד"ה עד. מור וש"ע שם.</p> <p>רצט רש"י שם. ש"ע שם.</p> <p>ש רב נחמן שם. רנ"ב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>שא רב שש"ט צ, א. רנ"ב"ם הל' שכירות פ"ג הל' מור וש"ע סי' שלח ס"ז.</p> <p>שב ברנב"ם וש"ע שם (למנחה). מור שם ס"א.</p> <p>שג נגרא שם (לא מעלי לה). רנ"ב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>דש נגרא שם צ, ס"א. רנ"ב"ם הל' שכירות פ"ג הל' מור וש"ע סי' שלח ס"ז.</p> <p>שה רש"י שם ד"ה חסום. ר"י בתוס' שם ד"ה חסום. רא"ש שם פ"ג ס"ז. ש"י ו"ד סי' רצו ס"ק ד.</p> <p>שו כדלעיל ס"ב: אחד דיש ואחד כל מלאכה שבתלוש.</p>	<p>עד חשונה ונחמד צ"א, א (כשמואל). רנ"ב"ם הל' שכירות פ"ב הל' מור וש"ע סי' של"א.</p> <p>עה רש"י שם ד"ה אבל. רנ"ב"ם שם. מור וש"ע שם. וכדלעיל ס"ב.</p> <p>עו נגרא שם. רנ"ב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>עז משנה ונגרא שם. רנ"ב"ם שם.</p> <p>עח רש"י שם ד"ה מהלכות.</p> <p>עט נגרא שם. מור וש"ע שם.</p> <p>פ נגרא שם. רנ"ב"ם שם. ס"א ע"ש סק"ג.</p> <p>פא חופותא ב"מ פ"ה הל' ג' (מקשואה) וכאוקמת הנגרא שם צ, א (דמידי בעקרו). רנ"ב"ם שם הל'א (ערימות). מור וש"ע שם ס"ח (ערימות).</p> <p>פב רש"י שם ד"ה ארבע. מור וש"ע שם.</p> <p>פג שמואל ר"ב אשי בנגרא שם. רנ"ב"ם שם הל' מור וש"ע סי' פ"ז.</p> <p>פד הדישה שם מ"ק ג. ס"א ע"ש ס"ה י.</p> <p>פה ברייתא פ"ט, א. רנ"ב"ם הל' שכירות פ"ב הל' מור וש"ע סי' של"א.</p> <p>פו דברים כה, ד. ברייתא שם.</p> <p>פז שריק בשעת מלאכה מותר לו לאכול, כדלעיל ס"ב.</p> <p>פח החתים שם הל' מור וש"ע שם ס"ח.</p> <p>פט חס"ע שם ס"ק לה.</p> <p>ר אצ"ל: שנתן לאחריהם לאכול.</p>
---	---

הלבנות שאלה ושכירות וחסימה

נכרי אף על פי שאין הישראל נהנה בזה^{שי} הואיל ונעשה איסור במה שהישראל מוסר לו משלו^{שי} שהיא פרתו וכמו שבשבת אסור לומר לנכרי הילך בשור זה ובשלתו היום לעצמך^{שי} ואמורה לנכרי אסורה בכל האיסורים שבתורה כמו בשבת^{שי} ומועד^{שי}.

ואין צורך לומר אם המלאכה היא של ישראל אף על פי שהבמה של נכרי^{שי} שהרי הישראל נהנה בחסימתה.

אבל מותר לומר לו חסום פרתך ודוש בה דישא שלך^{שי} שהנכרי אינו מוחרר על החסימה.

אבל ישראל אסור לעשות^{שי} בפרה חסומה אפילו מלאכת הנכרי^{שי} והפרה של נכרי^{שי} (ה) ואפילו חסמה הנכרי^{שי}.

אבל פועל העושה אצל הנכרי (בין בתלוש בין במחוכר) (ו) אסור לאכול שלא מדעת הנכרי ממה שהוא עושה כדרך שאוכל משל ישראל שנאמר^{שי} רעך ולא של נכרי:

ל פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך^{שי} אינו עובר על לא תחסום^{שי} אם חסמן^{שי} אף על פי שהתבואה נידושה מאליה דרך הילוכן עליה הואיל ואינו מתכוון להעביהן שם בשביל כך^{שי} וכן כל כיוצא בזה^{שי}:

קונטרס אחרון

(ד) עיין גמרא^ל דלא תדוש בחסימה אמר רחמנא^ל:

(ה) נימוקי יוסף^כ ש"ך בא^ל וצ"ע בגמרא^{ככ} ובשיטה מקובצת^{כג} ובמעדני מלך^{כד} דלא כרש"י^{כה}:

שז ש"ך שם.

שח נגזקו יוסף (גג רע"א).

שט רא"ש שם, וכדלעיל א"ח מ' שז ב"ח.

שי ראה גבולא שם (אמירה לנכרי שבות הני מייל לענין שבת יארבור פקולה אבל חסימה דאיסור לאו לא, או דלמא לא שם.) מ"מ כ"ט בשם הרמב"ן, רמ"א שם. וראה גם לעיל א"ח מ' רמג סוף מ"א, וש"נ.

שיא כדלעיל שם, וש"נ. וראה תוס' שם ד"ה אבל. לעיל שם מ' רמג סוף מ"א ח (ד"ה והענין) (ד"ש שליהות

לנכרי להומרא כמ"ש הנהות מייגנות, ואפשר דבולי עלמא מודה בזה לענין שבת וכוונתו בה).

שיב נמוקי יוסף שם. ש"ך שם.

שיג נמוקי יוסף שם. וז"ח משנענות רש"י שם ודא"ש שם. וראה ש"ך שם (ואפשר לכוין גם דבריהם כן).

שיד ברייתא שם ז', א. רמב"ם שם. מור ושילע שם מ"ח.

שטו מור שם מ"ו. לבוש שם מ"ח. סו"ע שם מ"א יא.

שטז ברייתא שם. רמב"ם שם. מור ושילע שם.

שיז ראה ק"א מ"ק ה.

שיח הברים כג, כת. וראה ק"א מ"ק ו.

שיט כלומר, עוברות על התבואה דרך הליכתן למקום אחר כדי לקצר הדרך (השנת הראב"ד. וראה משנה למלך שם).

שכ ברייתא 99, סו"ע"ב (פירות המרכמות בחבואה), לפירושו הרמב"ם פ"ג מהל' שכירות ה"ד. שילע מ' שלח מ"ח.

שכא לבוש שם מ"ח (אם חוסמן). וראה לק"ש ח"ד ע' 11267 ובתורה 63 דרדיונו אם חוסמן בשעה

שעוברות על התבואה, אבל לא שהמנן מקודם לכן.

שכב חשונה דחזק שם. וראה מ"ט שם (שהביא מטעם אחר בשם ירושלמי תרומות פ"ט סוף ח"א: בדיש ולא בדרבנן). לק"ש שם ע' 1124 וא"ל (במעט שאין בזה איסור ממש פסקי רש"י) הק"י הלכות פ' א, ג. נעם אליעזר מ' כו.

שכג ראה לק"ש שם ע' 1125.

ציונים לקונטרס אחרון

כב שם פז, ב (שיש לפרש כב' אופנים, כדלקמן).

וכא וראה הק"י הלכות ד לב, ב.

כג שם ד"ה הניחא, (שלמ"ד גזל גוי אסור בא ככרם רעך לאסור אף לאכול בכרם גוי).

כד ספולא חרפתא שם פ"ז סי' ו אות ב (שנשאר כצ"ע על הנמוקי יוסף).

כה שם ד"ה כרם רעך (שמפשוש שהספוק בא לפעט ואל בליך לא תחן, אבל כרם כותי תחן).

יח כ"מ צ, ב.

יט בשעת דרשה לא תהיה חסומה (גמרא שם), וכן נפק בראב"ם ה"ל שכירות פ"ג ה"ב. טור ושילע מ' שילח מ"ו. וממילא אין נפק"מ מי חסם אותה.

כ כ"מ (גכ, א) ד"ה ממני' (מזה שלא התירה התורה לפועל ליתן לתוך כליו בכרם גוי, משמע דגזל גוי אסור, ואסור לו אף לאכול).

כא מ' שלח ק"א (למאי דק"י"ל גזל גוי אסור, אסור לפועל לאכול בכרם גוי).